

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 19 mars 1907, kl. 2 e. m.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag rörande inrättandet af en statens arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för utomlands bosatta svenskar.

Uti en inom Andra Kammaran vid innevarande riksdag väckt motion, n:o 44, har herr P. Pehrsson i Österby hemställt: »att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag om inrättande af en statens arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för utomlands bosatta svenskar».

Motionen.

Till stöd för denna hemställan har motionären anfört följande:

»Nationens största rikedom är folket, dess arbetskraft och utvecklingsduglighet. Denna sanning, som så ofta upprepats, har icke desto mindre svårt att tränga sig fram till den hedersplats, den borde intaga i vårt nationella medvetande och gärning. Genom det sista halfseklets oerhörda emigration har Sveriges lifsblod förrunnit som ur öppnade pulsådror, en åderlätning, som vi icke ha krafter att längre tåla. Efter att man i en mansålder hade lugnt sett därpå eller åtminstone föga annat gjort än klagat däröfver, väcktes vid 1904 års riksdag af herrar E. Beckman och C. J. Jakobsson i Karlshult motioner i syfte att få till stånd en utredning af orsakerna till emigrationen och därmed också söka råda bot för skadan. Den utredning, som Riksdagen med anledning däraf beslöt begära och

hvilken ännu hvilar i Kungl. Maj:ts hand, afsåg att vinna utvägar att sätta en damm mot utvandringen.

Enligt uppgifter från olika håll torde man för närvarande kunna räkna inemot en million, som genom härstamning och språk tillhöra den svenska nationaliteten, men hvilka genom sin utflyttning från Sverige nu tillföra främmande folk ett betydande tillskott utaf intellektuell och materiell kraft. Huru mycken heder de än göra det gamla fäderneslandet genom sin insats i det nyas utveckling, kan man dock icke annat än med vemod tänka på den förlust, som därigenom drabbar Sverige, som så väl behöfver alla sina barn.

Att finna medel att hämma denna kraftförspillning är en lifsfråga för landet. Men inför den redan skedda nationella förlusten må man därför icke stanna såsom inför ett beklagligt men ohjälpligt faktum.

Det vore jämväl en betydande nationell uppgift att söka draga tillbaka en del af de redan för Sverige förlorade.

Det vore för landet själft en stor förmån, i första hand ur national-ekonomisk synpunkt. Hvarje svensk på främmande botten representerar genom sin uppfostran och sin arbetskraft ett icke ringa penningvärde. Både kapital och ränta äro för Sverige förlorade. Kunde vi återförvärfva en del af dessa landets forna söner, gjorde vi en betydande vinst. De flesta skulle komma åter med stegradt kapitalvärde. Jag afser därmed icke närmast de besparingar, som ju många skulle medföra, utan deras utomlands ofta i hård kamp för utkomsten förvärfvade grundliga kändedom om utländska förhållanden, uppfinningar, arbetsmetoder och uppslag på olika arbetsområden. Lika mattande som emigrationens ström verkar på landet, lika stärkande skulle en sådan immigration verka på vårt ekonomiska framåtskridande. Folk, arbetsledare och arbetare, med vidgad synvidd i allmänhet och icke minst för arbetsförhållandena inom industrien, skulle därigenom tillföras vårt näringslif. Den sunda värdering af kroppsarbetet och kroppsarbetaren, förmågan att ställa kraf på sig själf och det egna initiativet, att taga vara på intellegens och duglighet inom arbetarnes leder, som utmärka särskildt amerikanska arbetsförhållanden, kunde på den vägen komma oss till godo. Något af denna företagsamhet, arbetsifver och energi skulle därigenom inympas i den svenska stammen.

Och en sådan syrsättning af blodet är, under allt erkännande af de sista årens betydande uppsving, just hvad vi nu behöfva.

Sverige utsänder årligen skaror af stipendiater i olika verksamhetsgrenar för att studera utländska förhållanden. Det sker helt visst till bättnad för samhällsutvecklingen. Men klart är, att stipendiaternas nyförvärfvade kunskaper, vunna genom några månaders studier, icke kunna i prak-

tiskt värde jämföras med den erfarenhet och praktiska duglighet, som utomlands anställda landsmän förvärfvat genom mångårigt arbete i motsvarande bransch, helst som ju dessa i regeln äro folk med icke ringa ihärdighet och energi, som behöfs för att, ehuru främlingar, taga sig fram i den därute hårdare konkurrensen.

Komme så därtill, att en sådan immigration skulle gifva oss ett icke föraktligt tillskott af ett fosterlandsälskande folkelement, som skulle verka befruktande på många olika sidor af folkets lif. Lifvet utomlands, där man måste starkt häfda sin svenskhet för att bevara den, väcker ofta till lif en stark kärlek till »det gamla landet».

För Sverige är det ett viktigt intresse att återvinna så många som möjligt af sina landsflyktiga söner och inom våra gränser taga deras krafter i anspråk till landets gagn. En sådan önskan skulle helt visst också mötas af stora sympatier från utomlandssvenskarnes sida. Det finnes mycken hemlängtan öfverallt i de svenska kolonierna.

Det skulle för många medföra en helt annan arbetsglädje, om de finge tjäna sitt eget land. Man hör också ofta uttalas af landsmän utrikes, att de gärna vilja vända åter till fosterjorden, men svårigheterna att vinna anställning hemma synas dem öfvervinneliga. De tillfällen, som finnas här att få anställning i deras respektive yrken, känna de icke, och själfva äro de okända. Mången har bildat familj och kan af hänsyn därtill icke återvända utan att på förhand få sådana ekonomiska villkor erbjudna, att familjens uppehälle betryggas. Bland dem, som så tänka, finnas representanter för olika arbetsområden, ingenjörer, arkitekter, banktjänstemän, köpmän, handverkare och industriarbetare, sjöfarande o. s. v.

Å andra sidan må här påpekas, att vi ofta ha alldeles direkt användning här hemma för i utländska arbetsförhållanden kunnigt folk. Ofta införskrifvas, särskildt vid startandet af nya företag, utlänningar, och deras kunskap och erfarenhet måste mången gång betalas till öfverpris. I många, kanske de flesta fall skulle utan tvifvel utomlands anställda svenskar kunna erhållas med fullt ut samma kompetens och utan större anspråk. Därvid skulle dessutom vinnas, att de språkliga svårigheterna vid arbetets ledning undginges.

En alldeles särskild kategori bilda de många, särskildt i Amerika, som härstamma från den jordbrukande befolkningen och som emigrerat i känsla af att de ville skaffa sig en egen jordbit att slå sig ned på. Amerikas jord är i regel hvarken mera gifvande eller, om man undantager yttersta gränstrakterna, numera billigare än Sveriges, och mången skulle med glädje begagna sig af möjligheten att få ett eget hemman eller nybygge här i hemlandet med det lilla kapital, han med sitt arbete kunnat

hopspara som grundplåt. Men de äga inga förbindelser hemma, hvaregenom de kunde förhjälpas därtill, och känna intet till de möjligheter, som på sista tiden uppstått här.

Af allt detta, som i det föregående vidrörts, framväxer ett manande kraf, att något må göras från svenskt håll för att återvinna utomlands-svenskarne åt Sverige.

Vägen därtill är naturligen i första hand, att genom ett rikare ekonomiskt lif så goda förvärfsvillkor uppstå, att förhållandena hemma gifva möjlighet för dugande kraft att slå sig fram här lika godt som annorstädes, men till detta måls nående behöfva vi också utlandets svenskar till hjälp.

Redan nu skulle vi säkerligen kunna tillföra vårt land en icke obetydlig mängd lefvande kraft af svenskt ursprung genom en *statens arbetsförmedlingsanstalt*, som fyllde samma uppgift gentemot i utlandet anställda svenskar, som de nu af staten understödda kommunala arbetsförmedlingsanstalterna göra inom landet. Denna tanke framkastades också i nyss nämnda motioner, men vann icke utskottets tillstyrkande och synes icke innefattas i den år 1904 begärda utredningen.

Denna anstalt synes mig lämpligast böra ställas under utrikesdepartementets handelsafdelning. De svenska konsulerna utomlands äro naturliga organer för en sådan verksamhet, liksom de svenska handelskamrarne, där sådana finnas utomlands, kunde lämna sitt bidrag till uppgiftens lösning. I konsulernas instruktion borde då ingå, att de skulle, såsom också mångestädes sker, enhvar i sitt distrikt ha till uppgift att arbeta för att samhörighetskänslan med fäderneslandet icke förlorades utan stärktes, och att svenskheten hölles uppe ibland där bosatta svenskar. De skulle också söka få kännedom om de svenskar, som där hade anställning, om deras förstudier, kunskaper och arbetsduglighet samt deras villighet att mottaga anställning i hemlandet.

Konsulerna skulle meddela uppgifter i denna sak till anstalten, som å sin sida skulle på lämpligt sätt ställa sig i förbindelse med olika svenska organisationer, såsom de kommunala arbetsförmedlingsanstalterna, exportföreningen, arbetsgifvareföreningar, köpmannaföreningar, egnahemsföreningar, husbållningssällskapens utskott för egna hem o. s. v.

För Amerika, där ju det öfvervägande antalet utvandrade svenskar bor, och måhända äfven på större orter i Europa, borde verksamheten sträckas vidare — och detta är kanske det allra viktigaste — genom upprättande af kontor och filialer, t. ex. i Newyork och Chicago, som skulle på samma gång göra tjänst som upplysningsbyråer och drifva ett intensivt upplysningsarbete rörande hemlandets förhållanden ibland de svenska

emigranterna därstädes. Högst underliga föreställningar om svenska förhållanden torde råda ibland stora skaror af dessa. Många ha emigrerat ifrån efterblifna trakter i landet och aldrig sett de större förhållanden, som dock *kunna* presteras äfven här och där hos oss här hemma, ha så kommit midt in i Amerikas sjudande lif och följt utvecklingen därstädes, men veta om Sverige och de senaste årens utveckling här föga eller intet. Innerst äro de likväl med de starkaste band bundna vid fäderneslandet, och mången kunde endast behöfva en impuls för att vända åter.

Dessa föreslagna kontor ute i världen midt ibland dem, som skola sökas tillbaka, borde för nåendet af det åsyftade resultatet skötas af dugligt folk från Sverige, som icke äro bundna af intressen i det främmande landet, som mer eller mindre kunna verka hämmande på deras uppgift.

Och hela denna institution borde så anläggas, att den blir en modern praktisk inrättning, som icke bindes och insnöres i allehanda hämmande byråkratiska former, ty här, om någonsin, bör initiativkraft, företagsamhet och af de skilda förhållandena framkalladt klokt och praktiskt tillvägagående ha öppet rum.

Här ofvan har hänsyn tagits endast till sådana, som äro i de omständigheter, att de själfva kunna bekosta sin hemresa. Om och i hvad mån det ligger i statens intresse att ingripa för att lämna reshjälp åt sådana arbetsföra, välfredade personer, som stå utan tillgångar, må en vidare utredning af frågan utvisa.

Huru denna institution skulle utvecklas för att gagna svenskarne utomlands och Sverige, torde blifva en uppgift, som under arbetets fortgång visar sig tydligt nog. Rika möjligheter att tillvarataga nationellt kulturella intressen, som eljest icke hos oss direkt anses falla under beskickningars och konsulats uppgift, skola icke fattas för vaken blick och rask handlingskraft.

Ett land sådant som Tyskland har icke råd att förlora sina söner. Det gör allt för att behålla dem inom tyskt kulturområde, och resultaten äro mycket gynnsamma. Vi ha ännu mindre råd att förlora något af den stam, som bär upp svenskt språk och nationalitet. Vi behöfva i stället med all makt arbeta på en konsolidering af den svenska odlingens alla krafter.

För det enskilda initiativet blefve inrättandet af en sådan anstalt som den nu föreslagna alltför kostsam och för litet direkt inkomstbringande. Staten ensam har bärkraft att upptaga denna fråga och medel att föra den fram. Och då, såvidt jag kan se, ett verkligt statsintresse af betydelse här föreligger, tillåter jag mig hemställa», etc.

Andra Kam-
marens första
tillfälliga ut-
skotts utlå-
tande.

Sedan denna motion blifvit för förberedande behandling öfverlemnad till Andra Kammarens första tillfälliga utskott, har nämnda utskott i deröfver afgifvet utlåtande anfört:

Utskottet finner de af motionären framhållna synpunkterna i detta ärende synnerligen beaktansvärda. Utan tvifvel skulle för landet en ej obetydlig fördel vinnas genom att i utlandet bosatta svenskar, som äro i besittning af kapital eller yrkesskicklighet eller bägge dessa för en fortsatt utveckling af landets näringsväsen nödiga faktorer, kunde förmås att i större antal återvända till hemlandet och ägna sig åt främjandet af dess kultur. Utskottet håller ej heller för osannolikt, att åtskilligt i detta afseende skulle kunna vinnas genom en arbetsförmedlingsanstalt af den art, som i motionen omförmäles. Visserligen torde åvägabringandet af rikare förvärfsmöjligheter inom landet vara den riktigaste och i längden den enda säkra vägen ej blott för emigrationens minskande utan ock för främjandet af återinvandring. Men just för att sådana förvärfsmöjligheter genom ett uppsving i vårt ekonomiska lif måtte kunna bringas till stånd, hafva vi behof af att söka göra oss till godo alla för detta syfte lämpliga krafter och medel, som till äfventyrs stå till buds. Och utan tvifvel skulle en betydande insats i sträfvet för nämnda mål kunna göras af företagsamma svenskar, hvilka i utlandet förvärfvat kapital eller yrkesskicklighet, därest de kunde föranledas att återvända till fosterlandet och ägna sig åt förkofrandet af dess näringsväsen.

Såsom motionären omnämner, väcktes vid 1904 års riksdag inom Andra Kammarerna två särskilda motioner rörande emigrationsfrågan. I bägge dessa motioner berördes jämväl frågan om åtgärder för främjandet af en återinvandring från utlandet till Sverige. Den ene motionären, herr C. J. Jakobsson, framkastade i afseende härå den tanken, att staten borde bereda möjlighet till fri återresa särskildt från Amerika för svenskar, som ville återvända till hemlandet, men saknade egna resurser för ändamålet. I den andra motionen, som väckts af herr Ernst Beckman, framlades beträffande återinvandringsfrågan ett förslag, som i väsentliga delar sammanfaller med det nu föreliggande. Herr Beckman yttrade nämligen i sin motion, n:o 207, bland annat följande:

»Såsom redan har erinrats, är visserligen återinvandringen från Amerika till Sverige jämförelsevis obetydlig. Men åtskilliga orsaker, såsom hemlängtan, släktförhållanden, svårighet att utstå klimatet, stundom äfven ekonomiska missräkningar m. m. förmå dock hvarje år ett antal enskilda personer eller familjer att återvända. Under hårda tider i Amerika är antalet af dem, som återkomma, jämförelsevis beaktansvärdt. Och från deras läppar hör man ofta nog, att långt flere skulle önska att återinvandra, om

blott gynnsammare villkor för ekonomisk utkomst och särskildt för vinnande af egna hem i Sverige stode till buds. Häraf torde man kunna draga den slutsats, att, om egnahemstanken i vårt land, som man vågar hoppas, förverkligas i stort och icke förvisas upp till det nordliga Norrland, antalet återinvandrande skulle icke obetydligt ökas. Att detta icke skulle vara utan betydelse för vårt lands utveckling, är lätt att inse. Den praktiska blick och de nya idéer, som dessa immigranter förvärfvat sig under sina läroår i Amerika, skulle verka väckande och sporrande på deras omgifning i den bygd, där de slogo sig ned.

Sådana som förhållandena för närvarande äro, inträffar det emellertid ofta, att de återvändande känna sig främmande och bortkomna i det gamla fosterlandet, ha svårt att skaffa sig platser eller jordbruk och därför efter någon tids vistelse fara tillbaka till Amerika.

Ett villkor för att fästa dem vid Sverige är, synes det mig, att man gör hvad som lämpligen kan göras för att bistå dem i deras sträfvan att här åter få fast fot. Detta skulle i väsentlig mån kunna ske, om staten inrättade en äfven för andra ändamål välbehöflig *arbetsförmedlingsbyrå*, till hvars särskilda uppgift äfven skulle höra att stå till tjänst för återvändande landsmän. De skulle där erhålla underrättelse rörande arbetsförhållanden, egnahemsföretag, anvisning på lämpliga platser och passande verksamhet. En sådan byrå borde också hafva ombud i Amerika. Ty en förtroendefull samverkan mellan vårt land och upplysta, Sverige tillgifna landsmän i Nya världen skulle säkerligen vara till fromma för både 'det gamla' och 'det nya hemlandet'.»

Det framgår häraf, att jämväl herr Beckman ansåg inrättandet af en arbetsförmedlingsbyrå såsom en åtgärd, hvarigenom en återinvandring till Sverige af förut emigrerade landsmän skulle kunna främjas. Det Andra Kammarens tillfälliga utskott, som afgaf utlåtande öfver motionen, synes emellertid för sin del ha hållit före, att det offentliga platsförmedlingsväsendet är en uteslutande kommunal angelägenhet, med hvilken Riksdagen icke kunde tänkas vilja taga någon befattning. I fråga om motionärens yrkande, att en blifvande utredning rörande emigrationsfrågan borde hafva till föremål jämväl »en undersökning om åtgärder, som kunna vidtagas för att på bästa sätt tillgodogöra sig och möjligen befrämja återinvandringen till Sverige», ställde sig utskottet afvisande och uttalade den meningen, att i detta afseende »spridandet i Amerika af uppgifterna om tillfällena att i Sverige erhålla egna jordbrukslägenheter, äfvensom tillhandahållandet hos myndigheter af sådana uppgifter, sedan egnahemsinstitutionen kommit till stånd» åtminstone tills vidare borde vara till fyllest. I den Riksdagens skrifvelse, som af de omförmälda motionerna föranleddes, går

denna utskottets uppfattning igen, och i den hemställen, hvarmed skrivelsen slutar, anholder Riksdagen endast om utredning rörande möjligheten och behovet af en förbättrad emigrationsstatistik m. m. samt om vidtagandet af de åtgärder, hvilka genom en sådan utredning kunna befinnas erforderliga. Däremot nämnes i densamma ingenting om mått och steg i syfte att främja en återinvandring, och i det uppdrag att verkställa utredning rörande emigrationen, hvilket af regeringen i anledning af Riksdagens nämnda skrivelse nyligen lämnats till en framstående statistiker, ingår i hvarje fall icke något åliggande att undersöka möjligheten eller lämpligheten af att på i nu föreliggande motion angifna sätt söka främja återinvandringen.

Den i herr P. Pehrssons motion föreslagna arbetsförmedlingsanstalten skulle hafva till uppgift uteslutande att söka betjäna i utlandet bosatta svenskar, hvilka kunde befinnas villiga att återvända till hemlandet. Dess verksamhet skulle därför falla utanför ramen af de kommunala arbetsförmedlingsanstalternas, i det den skulle afse att i lika mån gagna alla trakter af landet och betjäna svenskar i utlandet utan hänsyn till deras härkomst från den ena delen af fosterlandet eller den andra. Den måste därför, om den skall komma till stånd, blifva en genom statens försorg anordnad och med statsmedel underhållen inrättning.

Beträffande en dylik anstalts organisation och formerna för dess verksamhet torde vara för tidigt att i frågans nuvarande läge uttala någon bestämd mening. Nödiga uppslag i detta afseende lära utan tvifvel komma att gifvas vid en blifvande utredning. I hvarje fall synes dock — såsom motionären antydt — en medverkan för anstaltens syfte böra kunna påräknas från de svenska konsulaten i utlandet. I öfrigt torde värdefulla anvisningar beträffande anstaltens inrättning och arbetssätt kunna erhållas från de befintliga kommunala arbetsförmedlingsanstalternas, hvilka i detta afseende redan torde sitta inne med ej obetydlig erfarenhet.

I tidningarna har omförmälts, hurusom förslaget att åvägabringa en arbetsförmedlingsanstalt af nu ifrågavarande art hälsats med tillfredsställelse af i utlandet bosatta svenskar. Äfven denna omständighet har för utskottet synts innebära ett starkt skäl för att förslaget icke bör afvisas. Om svenskarna i utlandet, för hvilka anstalten i främsta rummet skulle vara till tjänst, finna densamma behöflig, så utgör detta ett vittnesbörd om att åtminstone hos en del af dessa svenskar finnes en åstundan att kunna få återvända till hemlandet. Gentemot en sådan åstundan böra vi i Sverige icke ställa oss likgiltiga.

Utskottet anser alltså, att en utredning bör verkställas rörande behovet och lämpligheten af att inrätta en arbetsförmedlingsanstalt för i

utlandet bosatta svenskar. Och det håller före, att denna utredning helst bör ske i samband med den pågående utredningen rörande emigrationsfrågan, enär spörsmålen om emigration och återinvandring stå i det allra närmaste samband med hvarandra. Däremot torde på Kungl. Maj:ts pröfning böra få bero, huruvida — sedan en dylik utredning blifvit verkställd — förslag om inrättandet af en sådan arbetsförmedlingsanstalt bör föreläggas Riksdagen eller icke.

På grund af det anförda hemställde utskottet,

att Andra Kammaren för sin del i anledning af herr P. Pehrssons föreliggande motion, n:o 44, ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhåller, det Kungl. Maj:t täcktes i samband med den pågående utredningen rörande emigrationsfrågan låta anställa undersökning jämväl rörande behovet och lämpligheten af att inrätta en statens arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för utomlands bosatta svenskar samt vidtaga de åtgärder, hvilka af en sådan undersökning kunna påkallas.

Vid föredragning af detta betänkande inför Andra Kammaren biföll kammaren utskottets hemställan med den ändringen att i utskottets kläm orden »i samband med den pågående utredningen rörande emigrationsfrågan» och »jämväl» skulle utgå, hvadan Andra Kammaren således för sin del beslutit, att Riksdagen i skrifvelse hos Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta anställa undersökning rörande behovet och lämpligheten af att inrätta en statens arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för utomlands bosatta svenskar samt vidtaga de åtgärder, hvilka af en sådan undersökning kunna påkallas.

*Andra
Kammarens
beslut.*

Sedan detta Andra Kammarens beslut blifvit Första Kammaren delgifvet, har Första Kammaren hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

*Första
Kammarens
remiss.*

Vid behandling af ärendet har utskottet visserligen icke förbisett, att en sådan anordning, som den ifrågasatta arbetsförmedlingsanstalten, för att blifva till fullt gagn komme att medföra rätt afsevärda kostnader; men då utskottet i likhet med Andra Kammarens tillfälliga utskott anser mycket sannolikt, att genom inrättande af en sådan anstalt återförvärfvande åt fäderneslandet af utomlands bosatta svenskar skulle på ett verkligt sätt kunna främjas, finner utskottet sig böra hemställa.

*Första Kam-
marens andra
tillfälliga
utskotts hem-
ställan.*

att Första Kammaren behagade biträda Andra Kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 19 mars 1907.

På utskottets vägnar:

GUSTAF BERG.